

**«СИНІЙ ЖОВТЕНЬ»:
ТВОРЧЕ ОБ'ЄДНАННЯ ШІСТЬОХ ІНТРОВЕРТІВ
BLUE OCTOBER:
A CREATIVE ASSOCIATION OF SIX INTROVERTS**

УДК 7.071(477)

DOI: 10.31500/2309-8155.24.2024.318902

Марина Полякова

Доктор філософії з культурології, молодший науковий співробітник відділу теорії та історії культури Інституту проблем сучасного мистецтва НАМ України

Maryna Poliakova

Ph.D. in Cultural Studies, Junior Research Fellow in the Department of Theory and History of Culture at the Modern Art Research Institute, National Academy of Arts of Ukraine

email: capibara73@gmail.comorcid.org/0000-0003-3379-0347

Анотація. Розглянуто історію виникнення київського неформального творчого об'єднання «Синій жовтень» (2011) та етапи його інституалізації. Проаналізовано причини поєднання таких яскравих, окремих творчих індивідуальностей, як Олена Придувалова, Олексій Аполлонов, Олексій Белюсенко, Матвій Вайсберг, Борис Фірцак і Ахра Аджинджал. З'ясовано характеристики цього угруповання, які роблять його неповторним у порівнянні з іншими, як-от відсутність художнього маніфесту, лідера або лідерів, єдиної стилістики у творах, а також необхідності об'єднати зусилля для пошуку майстерень. Виявлено засадничі фактори, що уможливили існування «Синього жовтня» протягом значного часового відтинку.

Ключові слова: «Синій жовтень», художня спільнота, Олексій Белюсенко, Матвій Вайсберг, Олена Придувалова, Олексій Аполлонов, Борис Фірцак, Ахра Аджинджал.

Постановка проблеми. Неформальне творче об'єднання «Синій жовтень» існує у Києві уже понад десять років. До нього входять шість провідних сучасних художників: Олена Придувалова, Олексій Аполлонов, Олексій Белюсенко, Матвій Вайсберг, Борис Фірцак і Ахра Аджинджал. Попри поважний вік об'єднання, гучність імен митців і наявність у них не однієї спільної виставки, інформація про «Синій жовтень» обмежується прикро неповною статтею у «Вікіпедії», анонсами мистецьких подій та репортажами з виставок, інтерв'ю з митцями, де вони маркують себе як членів цього угруповання. З боку дослідників сучасного українського мистецтва поки що не було спроб детально і комплексно оглянути феномен «Синього жовтня». Щодо наукового осмислення названих постатей, можемо згадати лише поодинокі статті (Б. Пінчевська, В. Карпов,

І. Солярська-Комарчук, А. Блудов, О. Соловей, С. Чайковська, О. Балаба, В. Мазур), у цілому ж творчість цих яскравих митців європейського рівня залишається невисвітленою. Додамо до корпусу публікацій мистецький альбом Матвія Вайсберга зі вступним словом Інни Булкіної, що його видав «Дукат» 2019 року, де, на жаль, не розглядається участь художника у «Синьому жовтні».

Метою статті є дослідження історії виникнення київського неформального творчого об'єднання «Синій жовтень» та перших етапів його інституалізації; аналіз причин поєднання провідних сучасних українських художників; з'ясування характеристик цього угруповання, які роблять його неповторним у порівнянні з іншими.

Виклад основного матеріалу. До 1932 року в українському мистецькому просторі, як відомо, існувало чимало вільних об'єднань художників,

як-от: Товариство південноросійських художників і Товариство художників імені Кириака Костанді, АРМУ, АХЧУ, УМО, ОММУ, ОСМУ, «Жовтень», ВУАПМИТ (ВУАПХ) та інші. Тенденція до створення таких об'єднань в Україні корелювала з практиками західного модернізму, де на межі XIX і XX століть утворилися славнозвісні Société des Artistes Indépendants, «Nabis», «Neue Künstlervereinigung München», «Der Blaue Reiter» та інші об'єднання... На відміну від європейського культурного поля, яке розвивалося далі, українське було штучно обмежено 1932 року постановою Політбюро ЦК ВКП(б) «Про перебудову літературно-мистецьких організацій»: впродовж короткого періоду всі незалежні організації ліквідували, натомість створили творчі спілки, підпорядковані державі. За радянських часів в УРСР, при монополії Спілки художників України, майже не існувало незалежних угруповань художників — як виключення можна згадати київську групу «New Bent» (засновану 1964-го), до якої входили Вудон Баклицький, Микола Трегуб і Володимир Борозинець, харківську групу фотографів «Час» (1971) або одеський АПТАРТ 1980-х років.

Розпад радянської держави та зміна культурної політики сприяли появі значної кількості альтернативних структур — незалежних об'єднань митців. На початку 1990-х в Україні виникли «Паризька комуна» (Київ), «Живописний заповідник» (Київ), «Братство Преподобного Аліпія» (Київ), «Хоругва» (Тернопіль), «Дзига» (Львів), «Човен» (Одеса), «Нове мистецтво» (Одеса) та інші об'єднання [5, с. 115–117]. На початку 2000-х сформувалася група художників «Р.Е.П.» у Києві, 2009-го — Союз вольних художників «Воля або смерть», 2011-го — мистецькі об'єднання «НУРТ» у Львові та «ЧервонеЧорне» у Каневі. Не претендуючи на всеохопність, цей перелік демонструє тенденцію — у незалежній Україні, як і в період модернізму/авангарду, митці почали утворювати об'єднання за різними тематичними, стилістичними, естетичними напрямками. Неформальне творче об'єднання «Синій жовтень» виникло 2011 року в Києві та об'єднало шістьох художників: Олену Придувалову, Олексія Аполлонова, Ахру Аджинджала, Матвія Вайсберга, Бориса Фірцака та Олексія Белюсенка, який з наступного року став куратором проєктів об'єднання.

Якщо аналізувати алгоритми створення вільних об'єднань художників, можна виокремити

такі — не завжди обов'язкові, але здебільшого присутні — аспекти, як: згуртування навколо лідера/лідерів; локалізація на конкретній території; добровільність вступу та виходу; спільність поглядів на стилістику та інтенції мистецтва, часто бажання новаторства у мистецтві; окреслене коло завдань, що ставлять перед собою митці (до прикладу, оренда майстерень або заселення до сквоту, організація спільних виставок, просування певних наративів). На відміну від багатьох інших творчих угруповань, члени «Синього жовтня» не потребували акумуляції зусиль для оренди майстерень, адже уже обзавелися власними приміщеннями для роботи (майстерні Олексія Белюсенка, Бориса Фірцака і Матвія Вайсберга, до речі, чимало років сусідять у Спілці художників «БЖ-Арт» на Лук'янівці). Вони не мали єдиних стильових уподобань, не спиралися на якусь ідеологію, не виголошували маніфесту, — втім, мали загальні естетичні уявлення про те, яким має бути живопис, а також планували робити спільні виставкові проєкти. Важливо підкреслити, що у «Синього жовтня» не було і немає лідера, за яким би тягнулися художники «другого ешелону», — всі учасники однаково сильні професіонали, на момент створення групи вони мали оригінальні творчі обличчя, наближалися до п'ятдесяти років або уже вступили у шостий десяток. Відсутність ієрархії контрастує з офіційними об'єднаннями, як-от Спілка художників України, — до речі, Матвій Вайсберг у численних інтерв'ю наголошує, що ніколи не стане членом СХУ.

Основним фактором, що уможливив об'єднання шістьох інтровертів (за означенням Олексія Белюсенка), була давня, понад тридцять років, дружба [12]. Четверо художників — Матвій Вайсберг, Олена Придувалова, Олексій Аполлонов і Борис Фірцак — узагалі знали один одного з підліткового віку, оскільки в 1970-х роках училися в Республіканській художній середній школі імені Т. Г. Шевченка (сьогодні Київський державний художній лицей імені Т. Г. Шевченка); шкільне знайомство Олени Придувалової та Олексія Аполлонова привело до шлюбу. Втім, художниця, погоджуючись, що всі «синьожовтенці» інтроверти, окремо ставить Матвія Вайсберга: «Він у якомусь розумінні відпрацьовує за нас усіх. Він любить людей. Його обожають люди. У нього завжди йде обмін якийсь шалений» [8].

Іл. 1. Борис Фірцак. Мис Хамелеон. Сутінки. 2009

У першій половині 1990-х Олена Придуралова, Олексій Аполлонов і Матвій Вайсберг (а також Ваган Ананян, Олександр Захаров та інші) входили до групи (або ж напряду) з іронічною назвою «Київський ар'єргард» і разом брали участь у виставках. Матвій Вайсберг, пояснюючи вибір назви, покликається на означення критика і видавця Андрія Мокроусова: «київський ар'єргард — це послідовно антропоцентристський, гуманістичний, фігуративний живопис. Тобто це певний набір принципів, з якими ми виступили як із реакціями на постмодерністські практики» [2], — а саме прагнули захистити живопис як вид мистецтва. «Я думаю, нас поєднувала любов до живопису як такого. Ми всі жили живописом та ми жили живописно!» — згадує Олена Придуралова [4]. В епоху тотальної іронії, коли мистецтво разом із соціумом прощалося з радянським минулим, а «пост-живопис» називав себе «авангардом» і дивився вперед,

смысл «ар'єргарду» був у «поверненні традиційного “цехового” досвіду й традиційного живописного змісту», — зазначає Інна Булкіна [9, с. 14]. Врахування цих інтенцій є важливим і для розуміння природи «Синього жовтня», хоча фактор фігуративності тут не є основним, про що буде сказано далі.

За словами Олексія Белюсенка, ідея створити об'єднання виникла під час виставки робіт Бориса Фірцака у київській галереї «Триптих Арт»¹. Тоді Олексій Белюсенко, Борис Фірцак (Іл. 1) і Ахра Аджинджал задумали провести виставку монохромних робіт, але «потім подумали, чому б усім нам, друзям <...>, не об'єднатися в групу? І зробити не одну монохромну колективну виставку, а багато різних. Обговорили. Усі — “за”. Так, приблизно, все і сталося. <...> Малим складом, вчотирьох, ще без Ахри та Бориса з'їздили на пленер у Канів, це був початок нашої спільної діяльності» [12].

¹ У документальному фільмі «Борис Фірцак. Портретація» Олексій Белюсенко називає іншу київську галерею, «Дукат», та 2009 рік.

У дражливо-парадоксальній назві «Синій жовтень» є алюзії на об'єднання експресіоністів «Синій вершник» («Der Blaue Reiter»), про що говорить сам Олексій Белюсенко: «Довго жили без назви. <...> Після Майдану мені спала на думку ця ідея — “Синій жовтень”, я озвучив її друзям, всі сказали “чому ні”. Тут же ціла історія. Жовтень українською мовою етимологічно походить від слова “жовтий”. Упродовж 70 років радянської влади він був “червоним”... У нас став синім. Мальовничий оксюморон... Шкода тільки, що іншими мовами не перекладається. А колір популярний у назвах художніх гуртів: “Der Blaue Reiter”, “Blue Four”, “Сині носи”» [12]. Присутнє у назві, звісно, і відсилання до жовто-блакитного національного прапора. Матвій Вайсберг зазначає, що революційні «майданні мотиви» та алюзії на прапор — «навіть цього вже досить» для вдалої назви [3]. «Майдан, осінь, жовтий жовтень, початок всього, точка відліку. Чому синій? Зрозуміло: бо жовто-блакитний прапор, — вторить Олена Придувалова. — І ще одне — поєднання кольорів. <...> У мене теж були сині періоди, сині натюрморти. Тобто синій один з найулюбленіших кольорів. Але назва не пов'язана з любов'ю до конкретного кольору. Ми ж усі, в якомусь сенсі, традиціоналісти. Це, скоріше, вплив того часу, чотирнадцятий рік, коли все зійшлося в одну точку» [8].

Перша спільна виставка «Синього жовтня» «Художник як модель» відбулася 2014 року в галереї «КалитаАртКлуб» (Київ) — митці представили портрети один одного та автопортрети, щоб заявити про себе як про групу. Вдалося створити ефектну, модерністську у найкращому розумінні експозицію, адже всі учасники демонструють індивідуальні підходи до портретного жанру, працюють вдумливо, сміливо (до саркастичності стосовно своєї зовнішності в автопортретах), занурюються у психологію, вдаються до візуальних експериментів на межі декоративізму, абстрактності (особливо Олексій Аполлонов та Ахра Аджинджал). Олена Придувалова (Іл. 2) та Олексій Белюсенко (Іл. 3) експресивні та безжалні до власного зовнішнього вигляду. Художниця називає своє обличчя так: «Об'єкт, з яким є можливість зробити все, що завгодно. Ніяких психологічних вивертів. Не переймаюся. Лише спілкуюся таким чином сама із собою» [8].

Іл. 2. Олена Придувалова. Автопортрет. 2020

Іл. 3. Олексій Белюсенко. Автопортрет з піною для гоління. 2024. Фото автора

Портрети роботи Матвія Вайсберга, який, до речі, в молоді роки заробляв малюванням портретів на вулицях, відрізняються філософічністю і тим, що можна назвати «позачасовість», його

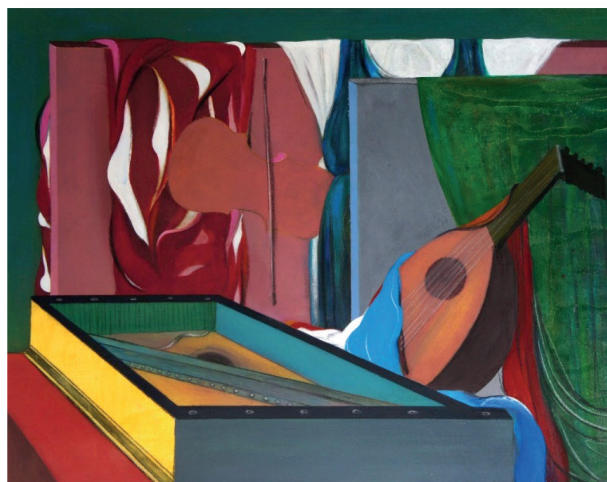
Іл. 4. Матвій Вайсберг. Автопортрет у капелюху. 2015.

Фото автора

моделі наче проступають, виростають зі прадавнього хаосу, сяють внутрішнім світлом.

Художник згадує, що в дитинстві любив книжку «Драматична медицина» про лікарські дослідження на собі й додає: «Автопортрет — це такий самий дослід на собі. <...> Мої автопортрети (Іл. 4) є доволі жорсткими, як на мене. Тепер це радше спостереження за собою, за власними змінами у часі, не лише зовнішніми» [9, с. 254].

Необхідно відзначити внесок галеристки та культурної менеджерки Тетяни Калити до інституалізації «Синього жовтня». Того ж 2014 року члени об'єднання разом із художниками з Польщі та Литви взяли участь у двотижневому XXI Міжнародному пленері імені Антанаса Самуоліса «Tylos ekspresija» («Експресія тиші») у монастирі Пажайслісі, Каунасі та Укмерге (Литва), який організувала Тетяна Калита за сприяння Каунаського відділення Спілки художників Литви. У липні-серпні 2015-го за результатами пленеру було проведено велику колективну виставку «Експресія тиші» пам'яті Антанаса Самуоліса (Національний музей Тараса Шевченка, бул. Т. Шевченка, 12), де представили роботи всі члени «Синього жовтня».

Іл. 5. Борис Фірцак. Аксесуари (Після «Концерту» Гендріка Тербрюєна). 2013

Наприкінці 2014-го, коли об'єднання ще шукало виставкові формати, у галереї «КалитаАртКлуб» відбулася виставка натюрмортів «De Rerum Natura / Про природу речей», перша із циклу «6+», у якому до «синьожовтенців» доєднувався інший митець. Тоді до експозиції увійшли роботи грузинсько-українського митця Темо Свірелі, який пішов із життя за місяць до відкриття виставки [6]. Зазначимо, що особливою любов'ю до жанру натюрморту відрізняються Борис Фірцак (Іл. 5) та Ахра Аджинджал.

Ще одним проектом під куруванням галереї «КалитаАртКлуб» і за підтримки польських офіційних інституцій була спільна виставка членів «Синього жовтня», Катерини Косьяненко та польського художника Альфонса Кулаковського у Національному музеї Тараса Шевченка, яку присвятили київській прем'єрі документальної стрічки «Брати» польського режисера Войцеха Староня (26 квітня 2016 року). «Синьожовтенці» тоді представили експозицію еkleктичну, не обмежену тематичними рамками — скажімо, «пташина» серія Матвія Вайсберга сусідила з київськими видами Олени Придувалової, пейзажами Олексія Белюсенка та Ахри Аджинджала, фігуративно-геометричними композиціями Олексія Аполлонова... [13].

Амбітним виставковим проектом, який щорічно — кожного разу в іншому місті — представляв нові роботи учасників «Синього жовтня», був «Anno Domini». Художники демонстрували діахронічний зріз своєї творчості за рік, але не прагнули концептуалізувати експозицію,

Іл. 6. Ахра Аджинджал. Купальниці. 2011. Фото автора

обмеживши її якоюсь темою, і кожен митець сам вибирав, які роботи надати для виставки. Перша виставка проекту відбулася 2014 року в Сумах. 2015 року у львівській галереї «Дзига» пройшла виставка «Anno Domini — 2015», стилістику якої Олексій Белюсенко напівжартома назвав «постабстрактний фігуратив», адже у членів «Синього жовтня», фігуративістів, був абстрактний бекграунд, а Ахра Аджинджал (Іл. 6) і на той час звертався до абстракції [1].

Впродовж наступних років принаймні двоє художників, Ахра Аджинджал і Олексій Аполлонов, продовжили випробувати можливості нефігуративу: перший створює камерні пейзажі, у яких символізм, абстрактність та фігуративність народжують тонкий симбіоз (Іл. 7), та абстрактні колажі, а другий працює з патернами, рапортами у символічно-орнаментальній манері [11] (Іл. 8, 9).

Практично до нефігуративу прийшла Олена Придувалова 2022 року в експресивному «воєнному» циклі «потвор», де вона намагалася висло-

вити свої емоції від обстрілів Києва, від повітряних тривог [7], а особливо у великих композиціях, де втілилася «системність тривог і відчуттів» [15] (Іл. 10).

Таким чином, нефігуративність присутня в актуальній творчості кількох членів «Синього жовтня». Матвій Вайсберг говорить, що любить чисту абстракцію в інших художників, «самого ж цікавить грань між абстрактним і реальним, мені майже завжди необхідна реальна “провокація” — чи то вікно у майстерні, чи то морський або міський пейзаж» [9, с. 44].

Київський культурний простір «Дом Майстер Клас» (засновники — Євгеній Уткін та Ірина Буданська) є ще однією інституцією, яка неодноразово проводила виставки «Синього жовтня». У 2016 і 2017 роках там проходили, відповідно, «November» (п'ятий спільний проект) і «March» (шостий), які об'єднувалися у цикл «Le quattro stagioni» (укр. «Чотири пори року»). Виставки були присвячені, як зрозуміло з назв, осінньому

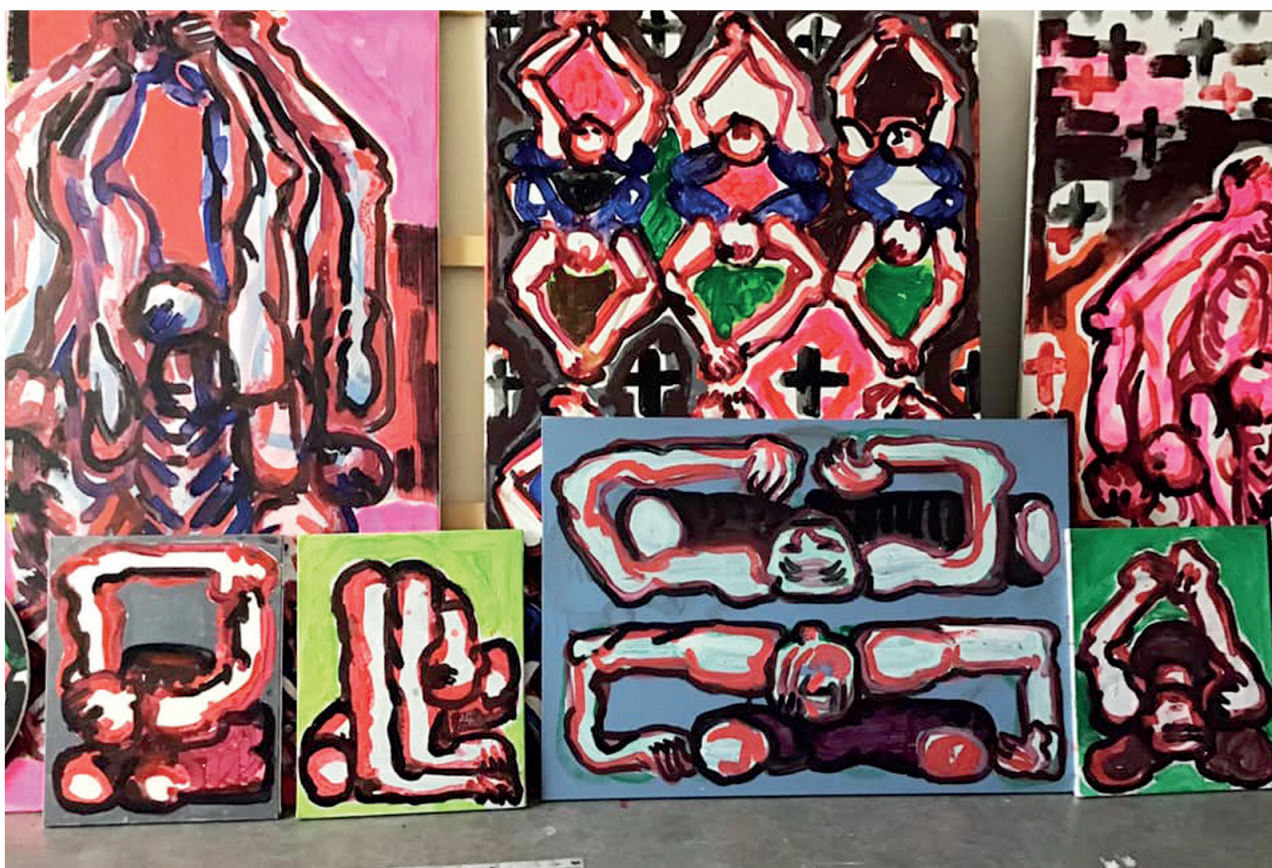
Іл. 7. Ахра Аджинджал. Пейзаж. 2023. Фото автора

Іл. 8. Олексій Аполлонов. Фрагмент експозиції виставкового проєкту «Карпати плюс». Львівська національна галерея мистецтв імені Б. Г. Возницького, Палац Лозинського. 2022. Фото Тетяни Калити

Іл. 9. Олексій Аполлонов. Фрагмент експозиції виставкового проєкту «Садок вишневий». Київ, «Imagine Point». 2023. Фото Марини Полякової

Іл. 10. Олена Придувалава. Роботи в інтер'єрі майстерні. 2022. Фото авторки

Іл. 11. Олена Придувалова. Київ. 2017. Фото авторки

та весняному місяцям, але не обмежувалися образотворчим мистецтвом. На відкриттях звучала музика, зокрема твори Валентина Сильвестрова; на вернісажі «March» грав Євген Громов.

В анонсі наступної виставки «У місті» (2018, березень) у тому ж просторі «Дом Майстер Клас» прозвучали важливі слова про київську ідентичність митців: «Нам не байдуже до Києва, у ньому ми живемо, працюємо, робимо виставки. <...> Щодня ми блукаємо його вулицями, вдихаємо викиди його автомобілів, міряємо глибину його калюж своїми черевиками, радіємо ним і перейма-

ємося його сумом. Для нас це не просто пейзаж — дерева, повітря, тумани, гори, сонце, Дніпро, ліхтарі... Це не лише точка на мапі з географічними координатами 50.45° N, 30.52° E. Це й люди, події, міфи...» [10]. Дійсно, Київ став «точкою збірки» для шістьох художників, попри те, що не всі члени «Синього жовтня» народилися у Києві: Ахра Аджинджал в Абхазії, Олексій Белюсенко в Казахстані, Борис Фірцак у Закарпатті (а після РХСШ поїхав учитися до Львова).

Якщо говорити про присутність Києва у роботах безпосередньо, на рівні впізнаваних сюжетів

Іл. 12. Олексій Белюсенко. Чужий сніг. 2016. Фото автора

Іл. 13. Матвій Вайсберг. Вид на Дніпро з Пейзажної алеї. 2021. Фото автора

та пейзажів, то перш за все це стосується Олени Придувальної (Іл. 11), яка винайшла власні живописні засоби, що відображають Київ метушливий, захарашений, контroversійний, південно-оптимістичний, вітальний...

За його вадами вона вміє бачити красу: «...мене теж дуже драгує вся ця наша “культура побуту”. Хочеться змінити все, бажано все прибрати — кіоски, генделики... <...> Особливо дратують

деталі, те, що робиться, щоб “було красиво”! Ще хочеться переодягнути людей... А “шедеври” архітектури?... Але ми в цьому живемо, і я знаходжу красу в дисонансі, я люблю наших людей, їхні “наряди” будять мою фантазію...» [4]. Такий Київ — яскравий, теплий і сумбурний, складений із промзон, базарів, труб, дахів, колишніх прибуткових будинків, доріг і трамвайних колій, — вона і показала на виставці у своїх гуашах. Олексій Аполлонов

у притаманній йому декоративній манері зобразив знакові київські місця: Дніпро з Володимирської гірки, пам'ятник Володимиру Великому, Парковий міст, баржі під ним.

Інші члени «Синього жовтня» також представили міські пейзажі, хоча в цілому не працюють над видами Києва з такою прискіпливою конкретизацією, як Олена Придувалова. В Олексія Белюсенка (Іл. 12) і Матвія Вайсберга (Іл. 13) Київ є і водночас його немає — він розчиняється у хмарах, туманах, серпанках, що милосердно ховають агресивну забудову та індустріальні руїни, мімікрує під якісь неназвані інші міста — сутінкові, прохолодні.

Не зайве нагадати, що Матвій Вайсберг і Олексій Белюсенко створили найвідоміші види протестного Києва 2014 року. Вони були на Майдані, брали участь у протистоянні, відчували той специфічний заряд народного єднання, який згадують майданівці. Матвій Вайсберг написав серію «Стіна. 28.01. — 08.03.2014» із 28 полотен [2], яка в наступні роки була неодноразово представлена на різних виставкових майданчиках, Олексій Белюсенко на основі своїх же світлин створив живописний цикл «Щоденник екстреміста».

Учасники «Синього жовтня», попри всі відмінності між ними, відчувають взаємовпливи, — про це говорить, зокрема, Олексій Белюсенко у документальному фільмі «Борис Фірцак. Портретація», де образ художника складається з багатоголосся його друзів і колег. «Це спілка людей, які вже склалися, які взаємоповажають один одного, і це впливає на дружбу. Коли ти дружиш просто з людиною, тобі приємно, як вона посміхається, що вона говорить... <...> такий симбіоз. А ось коли ти сам художник і починаєш дружити з іншими художниками, це вже дійсно вплив, якась деформація. <...> Про Бориса я можу сказати теж — він на мене серйозно впливає: і як художник, і як людина». Художники по природі своїй одинаки й складні особистості, «і коли є якесь розуміння, якийсь спільний вектор, то це дуже приємно», — говорить Олексій Белюсенко [3]. Олена Придувалова називає «Синій жовтень» найважливішою для себе групою: «Нас об'єднувала дружба і любов до живопису». Але зазначає, що вплив друзів не позначився на індивідуальній стилістиці, «це було швидше творчою “підзарядкою”. Мені завжди дуже важлива їхня “робоча” думка» [14].

«Об'єднання по духу і по тому, що робиш, — описує Матвій Вайсберг художнє угруповання. — Ми вже у тому віці, в якому декларації не пишуть... <...> Це така спокійна штука, з одного боку. З іншого боку, вона майже родинна, бо ми знаємо багато років один одного, знаємо приблизно, що очікувати один від одного... але і не знаємо також. Бо інакше було б не так цікаво. Немає якоїсь обов'язковості, й це мені подобається, це мені підходить. Ну, буває, що і сваримося» [3].

Оскільки члени «Синього жовтня» є окремими творчими одиницями, їхня виставкова діяльність, звісно, не обмежується спільними проектами, — у кожного паралельно триває яскрава професійна кар'єра. Втім, навіть коли вони роблять виставку персональну або на двох, як-от парна виставка Олексія Белюсенка та Ахри Аджинджала «Саме час» в «Imagine Point» (2023), експозицію незримо оповиває флер «Синього жовтня» — як поля суголосного мислення і творення, вкоріненого у глибоку взаємоповагу та взаємовпливи, мистецькі й світоглядні. «Синій жовтень», як і будь-яка система, є утворенням набагато більшим за суму елементів-складників, адже головне у ньому — зв'язки між цією талановитою шестіркою сучасних українських митців.

Висновки. Стаття є спробою зафіксувати у науковому полі мистецтвознавства феномен київського неформального творчого об'єднання «Синій жовтень». Розглянуто такі джерела, як виставкові анонси (пресрелізи), репортажі та фотозвіти, інтерв'ю з учасниками об'єднання, в яких вони осмислюють свій творчий союз, а також відеоматеріали. З усього корпусу джерел постає унікальне мистецьке угруповання, яке, можливо, не відповідає певним формальним критеріям: не має лідера та спільних майстерень, не виголосило маніфесту тощо, — але існує вже тринадцять років. Парадоксальність «Синього жовтня» ще й у тому, що він є союзом шістьох індивідуалістів, талановитих професіоналів, які творчо склалися задовго до виникнення угруповання. «Клеєм», що утримує їх разом, є давня дружба, спільність творчих поглядів та світогляду, відмова від побудови ієрархій та взаємоповага, яка не дозволяє виникати серйозним конфліктам, що могли б призвести до розпаду творчого об'єднання.

Література

1. Anno Domini–2015 // Мітець. Дата оновлення: 31.01.2017. URL: <https://mitec.ua/anno-domini-2015/> (дата звернення: 19.07.2024).
2. Баздирева А. Один день с Матвеем Вайсбергом: «Мы все распрямили плечи» // Art Ukraine. Дата оновлення: 25.06.2014. URL: <https://artukraine.com.ua/a/odin-den-s-matveem-vaysbergom-my-vse-raspryamili-plechi/> (дата звернення: 18.07.2024).
3. «Борис Фирцак. Портретація»: документальний фільм // Borys Voznytskyi Lviv National Art Gallery. Дата оновлення: 26.02.2021. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=AOHGkpQqLT4> (дата звернення: 02.08.2024).
4. Булкина И. Шел по городу художник: Елена Придувалова // Інший Київ. Дата оновлення: 12.05.2016. URL: <https://inkyiv.com.ua/2016/05/shel-po-gorodu-khudozhnik-elena-pridvalova/> (дата звернення: 28.07.2024).
5. Вишеславський Г. Contemporary art України — від андеграунду до мейнстріму. Київ: ІПСМ НАМ України, 2020. 256 с.
6. De Rerum Natura / Про природу речей // КалитаАртКлуб. Дата оновлення: 21.11.2014. URL: <https://kalitaart.club/de-rerum-naturapro-prirodu-rechej/> (дата звернення: 26.07.2024).
7. Килимні композиції Олени Придувалової. Потвори // Мітець. Дата оновлення: 25.08.2022. URL: <https://mitec.ua/kylymni-kompozyciyi-potvory/> (дата звернення: 24.07.2024).
8. Мазураш С. Художник Олена Придувалова: чому жовтень синій // Візіонер. Дата оновлення: 23.11.2023. URL: <https://www.visionarius.info/post/olena-pridvalova-interview> (дата звернення: 04.08.2024).
9. Матвій Вайсберг. Живопис. Альбом / Аукціонний дім «Дукат». Київ: Антиквар, 2019.
10. Нікітчук О. Виставка «У місті» об'єднання «Синій жовтень» // BrovdiArt. Дата оновлення: 01.03.2018. URL: <https://zakarp.brovdi.art/vystavky/vistavka-u-misti-obyednannya-sinij-zhovten> (дата звернення: 27.07.2024).
11. Полякова М. (Не)много солнца в начале зимы // Інший Київ. Дата оновлення: 17.12.2018. URL: <https://inkyiv.com.ua/2018/12/nemnogo-solnca-v-nachale-zimy/> (дата звернення: 20.07.2024).
12. Портрет ноябрия // Інший Київ. Дата оновлення: 15.11.2016. URL: <https://inkyiv.com.ua/2016/11/portret-noyabrya/> (дата звернення: 16.07.2024).
13. Прем'єра польського документального фільму «Брати» (реж. В. Старонь) // КалитаАртКлуб. Дата оновлення: 26.04.2016. URL: <https://kalitaart.club/premyera-polskogo-dokumentalnogo-filmu-brati-rezh-v-staron/> (дата звернення: 12.07.2024).
14. Придувалова про Придувалову // Мітець. Дата оновлення: 15.06.2020. URL: <https://mitec.ua/pridvalova-o-pridvalovo/> (дата звернення: 17.07.2024).

References

1. Anno Domini–2015. (2017, January 31). *Mitiets*. Retrieved from <https://mitec.ua/anno-domini-2015/> [in Ukrainian].
2. Bazdyrieva, A. (2014, June 25). Odin den s Matveem Vaysbergom: «My vse raspryamili plechi» [One Day with Matvii Vaisberg: “We’ve All Squared Our Shoulders”]. *Art Ukraine*. Retrieved from <https://artukraine.com.ua/a/odin-den-s-matveem-vaysbergom-my-vse-raspryamili-plechi/> [in Russian].
3. “Borys Firtsak. Portretatsiia”: dokumentalniy film. (2021, February 26). [“Borys Firtsak. Portraitation”: a documentary film]. *Borys Voznytskyi Lviv National Art Gallery*. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=AOHGkpQqLT4> [in Ukrainian].
4. Bulkina, I. (2016, May 12). Shel po gorodu hudozhnik: Elena Pridvalova [An Artist Was Walking Through the City: Olena Pryduvalova]. *Inshyi Kyiv*. Retrieved from <https://inkyiv.com.ua/2016/05/shel-po-gorodu-khudozhnik-elena-pridvalova/> [in Russian].
5. Vysheslavsky, G. (2020). Contemporary art Ukrainy — vid andehraundu do meinstrimu [Contemporary Art of Ukraine — From Underground to Mainstream]. Kyiv: MARI, NAM of Ukraine [in Ukrainian].
6. De Rerum Natura / Pro pryrodu rechei. (2014, November 21). [De Rerum Natura / On the Nature of Things]. *KalytaArtKlub*. Retrieved from <https://kalitaart.club/de-rerum-naturapro-prirodu-rechej/> [in Ukrainian].
7. Kylymni kompozycii Oleny Pryduvalovoi. Potvory. (2022, August 25). [Carpet Compositions by Olena Pryduvalova. Monsters]. *Mitiets*. Retrieved from <https://mitec.ua/kylymni-kompozyciyi-potvory/> [in Ukrainian].
8. Mazurash, S. (2023, November 23). Khudozhnyk Olena Pryduvalova: chomu zhovten synii [Artist Olena Pryduvalova: Why October Is Blue]. *Vizioner*. Retrieved from www.visionarius.info/post/olena-pridvalova-interview [in Ukrainian].
9. *Matvii Vaisberg. Zhypovys. Albom*. (2019). [Matvii Vaisberg. Paintings: An Album]. Kyiv: Antykvvar [in Ukrainian].
10. Nikitchuk, O. (2018, March 1). Vystavka “U misti” obiednannya “Synii zhovten.” [Exhibition “In the City” by the Blue October Association]. *BrovdiArt*. Retrieved from <https://zakarp.brovdi.art/vystavky/vistavka-u-misti-obyednannya-sinij-zhovten> [in Ukrainian].
11. Poliakova, M. (2018, December 17). (Ne)mного solntsa v nachale zimy [(Not) Much Sun at the Beginning of Winter]. *Inshyi Kyiv*. Retrieved from <https://inkyiv.com.ua/2018/12/nemnogo-solnca-v-nachale-zimy/> [in Russian].
12. Portret noyabrya. (2016, November 15). [Portrait of November]. *Inshyi Kyiv*. Retrieved from <https://inkyiv.com.ua/2016/11/portret-noyabrya/> [in Russian].
13. Premiera polskoho dokumentalnoho filmu “Braty” (rezh. V. Staron). (2016, April 26). [Premiere of the Polish Documentary *Brothers* (Dir. W. Staron)]. *KalytaArtKlub*. Retrieved from <https://kalitaart.club/premyera-polskogo-dokumentalnogo-filmu-brati-rezh-v-staron/> [in Ukrainian].
14. Pryduvalova pro Pryduvalovu. (2020, June 15). [Pryduvalova about Pryduvalova]. *Mitiets*. Retrieved from <https://mitec.ua/pridvalova-o-pridvalovo/> [in Ukrainian].
15. Systemnist tryvoh i vidchuttiv. (2022, September 7). [Systematic Nature of Anxieties and Feelings]. *Mitiets*. Retrieved from <https://mitec.ua/systemnist-tryvog-i-vidchuttiv/> [in Ukrainian].

Maryna Poliakova

BLUE OCTOBER: A CREATIVE ASSOCIATION OF SIX INTROVERTS

Abstract. The article considers the history of the emergence of the Kyiv informal artistic association Blue October (2011) and the stages of its institutionalization. The author explores reasons for the association of such bright, independent creative personalities as Olena Pryduvalova, Oleksiy Apollonov, Oleksiy Beliusenko, Matvii Vaisberg, Borys Firtsak, and Akhra Ajinjal. The article reveals the distinctive features of this group that make it unique in comparison to others: the absence of an artistic manifesto, a leader or leaders, a single style in the works, and the need to join forces to find workshops. The article reveals the fundamental factors that made it possible for Blue October to exist for a significant period of time.

Keywords: Blue October, artistic community, Olena Pryduvalova, Oleksiy Apollonov, Oleksiy Beliusenko, Matvii Vaisberg, Borys Firtsak, Akhra Ajinjal.

Стаття надійшла до редакції 24.09.2024